

“El mur en el cap”

Vostè ha escrit un guió per a un documental sobre Johannesburg i Berlín i també s'ha encarregat de la producció d'aquest el seu primer film. Què uneix dues metròpolis tan distintes?

—Ambdues ciutats van veure al segle XX com règims autoritaris intentaven conformar la societat segons les seues maneres de pensar. A Berlín van ser separats uns éssers humans d'uns altres mitjançant un mur. A Johannesburg existiren els murs de l'*apartheid*. Hi va haver per tot arreu entrades separades per a diferents grups humans. Les lleis prohibien que blancs i negres es casaren els uns amb els altres. Una simple relació amorosa podia portar la gent a la presó.

—Això mateix ocorria també a l'Alemanya nazi després de la promulgació de les lleis racials de Nuremberg. Té alguna cosa a veure amb la pel·lícula el fet que el seu marit, Reinhold Cassirer, procedesca de Berlín?

—És molt probable que sense ell m'haguera interessat menys per Berlín. Jo havia visitat la ciutat quan encara estava en peu el mur. Volia experimentar alguna cosa de la vida anterior del meu marit, de manera que vam anar a la Segismundstrasse, en el districte de Tiergarten, on vivia antigament. Cassirer prové d'una família de jueus alemanys. Va haver d'emigrar l'any 1935 a Sud-àfrica. Hitler li arrabassà la seua ciutadania i la seua identitat cultural. Després el meu marit va combatre amb els aliats contra l'Alemanya nazi.

—D'altra banda, els polítics sud-africans simpatitzaven llavors amb el Tercer Reich.

—Correcte. Jo veig una línia directa que va de l'Alemanya nazi a l'*apartheid* sud-africà: quan el feixisme nazi, la forma extrema del racisme, fou vençut en la Segona Guerra Mundial, va continuar vivint a Sud-àfrica.

—Ara queda el Tercer Reich mig segle enrere. Sud-àfrica ha abolit l'*apartheid* i a Berlín caigué el mur fa deu anys.

—Però en la consciència dels éssers humans continua existint la separació. Açò és així tant a Johannesburg com a Berlín. Jo desconfiava dels meus oïts i dels meus ulls quan veia com han marcat els anys de la separació la gent de Berlín est i oest, com han allunyat les seues formes de pensar i les seues idees. Vistes així les coses el mur ha estat increïblement eficaç. No obstant això, els berlinesos posseeixen una llengua comuna, cosa que per a mi significa una pàtria comuna. Aquesta pàtria ha patit un esquinçament.

—Com ha reconegut vostè aquest esquinçament?

—Hem parlat amb ciutadans berlinesos i escriptors alemanys: Christa Wolf, Günter Grass i Thomas Brussig. Havíem titulat el nostre projecte de pel·lícula ja a Sud-àfrica *El mur en el cap* i vam descobrir, per a la nostra sorpresa, que aquest concepte és molt actual en l'Alemanya reunificada.

—Com intenta superar Sud-àfrica els murs en els caps?

—Primer hem hagut d'enfrontar-nos amb el nostre passat, per a la qual cosa vam tenir la Comissió de la Veritat i la Reconciliació, que va traure a la llum les crueltats de l'època de l'*apartheid* i confrontà les víctimes amb els autors dels crims. No obstant això, molts criminals es van defensar al·legant que van haver d'acatar ordres.

—L'argument el coneixem també els alemanys.

—Sí, uns passen la responsabilitat als altres i així cada vegada hi ha més culpables. Durant les audicions de la Comissió de la Veritat va eixir a la llum que a una hora de cotxe de ma casa, en la rodalia de Pretòria, hi havia una granja on la policia secreta ensinistrava torturadors i assassins.

L'escriptora Nadine Gordimer parla sobre la superació del passat a Cap Verd i en la República berlinesa. Gordimer, nascuda ara fa 76 anys en les proximitats de Johannesburg, va obtenir el 1991 el premi Nobel per la seua obra novel·lística.

"Del socialisme han abusat caps famolencs de poder. Ara, hem d'aprendre dels seus errors."

Allà van ocórrer coses horribles: éssers humans van ser colpejats, mutilats, cremats. Mentrestant els botxins s'estaven asseguts bevent cervesa.

—Vostè no en sabia res, dels camps de concentració?

—No. Que com a opositora relacionada amb els presos polítics no haguera sentit parlar-ne ni una sola vegada em va fer pensar molt. Jo mai havia cregut els alemanys quan després de l'època nazi deien que no sabien res de tot això.

—Pot una Comissió de la Veritat vèncer el passat?

—Naturalment que no. Aquesta és una tasca que s'estén sobre generacions. Però la Comissió té tot el meu suport perquè ha realitzat un treball absolutament necessari. Va actuar segons el principi cristià de la confessió de les culpes i el perdó i ha donat veu als sense nom. Éssers humans maltractats i parents de desapareguts i assassinats podien relatar a l'opinió pública els seus patiments. Això va significar per a molts una mena de catarsi.

—Havia imaginat que els canvis a Sud-àfrica es produïrien tan pacíficament? En la seua novel·la *Gent de July* acaba la dominació blanca amb un alçament dels negres. Els blancs fugen preses del pànic.

—Quan vaig escriure el llibre, a principis dels anys vuitanta, tenia en

efecte la impressió que els blancs serien despenyats com a rates. Potser sabien com es podia evitar la catàstrofe però no es decidien —això semblava aleshores— a emprendre cap iniciativa

—El president De Klerk va actuar finalment. L'any 1990 va posar en llibertat Nelson Mandela, que va dur a terme el canvi sense vessament de sang. Continua el successor de Mandela, Thabo Mbeki, la política de reconciliació?

—Sí. És cert que Mbeki no irradija aquesta bondat paternal de Mandela, però està, com Mandela, pel principi de la democràcia. En la política diària segurament

va més directe al nucli dels assumptes. Mbeki no vacil·la a cridar l'atenció als blancs, i això naturalment no els agrada en absolut. Però també reprèn els negres —a causa de la corrupció, per exemple. Mbeki coneix els problemes de la globalització i sap el que ha de fer pel nostre país, és un nacionalista africà i està orgullós de les tradicions d'aquest continent.

—Vostè està afiliada al Congrés Nacional Africà, al CNA, el partit governant a Sud-àfrica, però va dir que un escriptor sempre ha de pertànyer a l'oposició contra els que manen. Significa això que ha canviat d'opinió?

—Jo havia estat molt pròxima al Congrés Nacional Africà quan aquest havia de treballar en la clandestinitat. Després de la seua legalització vaig esdevenir-ne membre, una ciutadana de Sud-àfrica que vol treballar en pro de la seua pàtria. D'altra banda, sóc escriptora i per tant em prenc la llibertat d'escriure el que considere veritat.

—Tot i que contradiga la línia del CNA?

—Per descomptat. Jo no he estat mai una propagandista, tot i que admet que hi ha estats que necessiten propaganda. Però aquest no és el meu paper. Jo censuraré el CNA si ho considere necessari, i les dones i els homes negres de cap manera els represente als meus llibres com a àngels. Al meu primer llibre, després de l'allibe-

rament, vaig descriure tots els possibles conflictes dels qui retornaven de l'exili. Vaig rebre fortes crítiques dels meus amics del CNA, però no passà res. Van acceptar el que vaig escriure.

—La seua primera gran novel·la, apareguda el 1956 a Alemanya com *El desencant* (*Die Entzauberung*) portava en anglès el títol *The Lying Days*. Han desaparegut les mentides amb l'*apartheid*?

—No. En una nova societat hi ha noves mentides, perquè els humans estem plens de contradiccions, tant en la nostra vida personal com en les nostres conviccions polítiques; i un escriptor no ha de tractar els éssers humans com ho faria un moralista, és a dir, com ells hagueren hagut de ser. Ha de descriure'ls tal com ells són.

—Poden els escriptors influir en els polítics?

—Ho dubte. Tal vegada ho pogué fer la generació d'Albert Camus i Jean-Paul Sartre a França. Al meu país el Govern va odiar els autors com jo. Va prohibir els nostres llibres i obres dramàtiques. De manera que no hem influït en absolut en els que manaven. Però malgrat tot hem realitzat una petita i també important contribució al canvi: a través dels nostres llibres el món va saber les situacions que es donaven en l'estat de l'*apartheid*.

—Com molts intel·lectuals, vostè va estar influïda per idees socialistes. Ara que ha mort el socialisme, ho lamenta?

—Voldria comparar el socialisme amb el cristianisme: en el seu nom han succeït també coses terribles, començant per les croades depredadores fins arribar al continuat silenci del papa entorn de l'extermini massiu de jueus, gitanos i homosexuals pels nazis. Tanmateix els ideals del cristianisme continuen existint.

—I vostè creu el mateix del socialisme?

—Sí. Del socialisme han abusat caps famolencs de poder. Però de tots els llocs on ha estat assajat, en quants països va tenir una oportunitat? Crec que hem d'aprendre dels errors del socialisme i dels errors del capitalisme si volem construir una societat millor.

Hans Hielscher / © Der Spiegel
Traducció: Eva Dénia i Anacleto Ferrer